

Lausuntoyhteenveto Ahvenanmaa-työryhmän mietinnöstä ja ehdotuksesta laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta

1 Johdanto

Ahvenanmaan itsehallintolain muutostarve aiheutuu valtakunnan ja Ahvenanmaan maakunnan hallintouudistuksista. Perustuslakivaliokunnan lausunnoista (PeVL 18/2022 vp - HE 56/2021 vp ja 72/2022 vp - HE 190/2022 vp) ilmenee kiireellinen tarve muuttaa nykyistä itsehallintolakia hyvinvointialueuudistuksen johdosta. Sääntelyn on oltava kattavaa siten, että viranomaisten toimivaltuudet ovat selkeät eikä sääntelyssä synny aukkoja.

Ahvenanmaa-työryhmä ehdottaa muutoksia itsehallintolakiin perustuslakivaliokunnan lausuntojen pohjalta. Ihmisten ja kotieläinten tarttuvien tautien sekä myrkkujen torjuntaa koskevaa hallintovaltaa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan Ahvenanmaan maakunnan ja valtakunnan asianomaisten viranomaisten välistä tosiasiallista tehtävänjakoa. Huolehdittaisiin myös Ahvenanmaan terveydenhuollon riittävästä toimivaltuuksista siltä osin kuin se hoitaa muita valtakunnan lainsäädännön mukaisia tehtäviä. Tarkempi tehtävänjako maakunnan ja valtakunnassa toimivien viranomaisten välillä konkretisoituisi Ahvenanmaan osalta sopimusasetuksilla.

Lisäksi hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen koskeva, terveydenhuoltoon ja sosiaalihuoltoon liittyvä lainsäädäntövalta ehdotetaan siirrettäväksi valtakunnalta maakunnalle. Kolmantena ehdotuksena on kehittää nykyistä säännöstä maakunnan kuulemisesta lakiehdotuksista, jotka ovat sille erityisen tärkeitä, lisäämällä siihen lainvalmistelussa tapahtuvaa neuvonpitoa.

Työryhmä ei tässä vaiheessa päässyt yksimielisyyteen itsehallintolain muuttamista koskevan hallituksen esityksen taloudellisista vaikutuksista.

Ahvenanmaa-työryhmän työskentelykieli on ruotsin kieli. Mietintö on käännetty suomeksi.

Lausuntopyyntö julkaistiin 29.1.2024 ja lausunnot pyydettiin toimittamaan 11.3.2024 mennessä lausuntopalvelu.fi -palvelun kautta.

Lausuntopyyntö lähetettiin 20 taholle, minkä lisäksi kuka tahansa saattoi antaa lausunnon lausuntopalvelu.fi -palvelussa. Lausunnon antoi 12 tahoa.

Ministeriöistä lausunnon antoivat valtioneuvoston kanslia, ulkoministeriö, sisäministeriö, valtiovarainministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö.

Valtion viranomaisista lausunnon antoivat eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, valtioneuvoston oikeuskanslerinvirasto, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) ja Ruokavirasto.

Lausunnon antoi lisäksi Ahvenanmaan valtuuskunta.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus on antanut kirjallisen kannanoton mietintöön ja siihen sisältyvään lakiehdotukseen.

Kaikki annetut lausunnot ovat saatavilla julkisessa palvelussa osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM024:00/2023>.

2 Yhteenveto lausuntopalautteesta

Ylimmät laillisuusvalvojat

Eduskunnan oikeusasiamies (EOA) huomauttaa, että valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain (330/2022) 3 §:n 4 kohdan mukaan asiat, jotka koskevat laitoksia, joihin henkilö on otettu tahdostaan riippumatta sekä muut toimenpiteet, joilla rajoitetaan henkilön itsemääräämisoikeutta, on keskitetty eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Laillisuusvalvonnan näkökulmasta EOA:n huomio kiinnittyy seuraavaan. Esitysluonnoksen mukaan nykyinen toimivallan jako koskien hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen aiheuttaa rajanveto-ongelmia maakunnan ja valtakunnan lainsäädäntövallan välillä ja hallinnollisten uudistusten myötä valtakunnan lainsäädäntö ja toimivalta hallinnollisessa puuttumisessa henkilökohtaiseen vapauteen perustuu hallinnollisiin rakenteisiin, joilla ei välttämättä ole vastinetta Ahvenanmaalla. Jatkovalmistelun aikana voisi vielä konkreettisemmin arvioida ja tuoda esille, mitä ongelmia nykyisestä lainsäädäntövallan jaosta on aiheutunut.

Kysymys on lainsäädännöstä, jolla puututaan merkittäväällä tavalla henkilön itsemääräämisoikeuteen, vapauteen ja muihin perusoikeuksiin. Lainsäädäntövallan siirtäminen on siten erittäin merkittävää useiden perusoikeuksien kannalta. Perusoikeuksien ydinalueella, kun kyse on henkilön itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen vapauden rajoittamisesta, useat perustuslain säännökset, kuten jokaisen oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (PL 7 §), liikkumisvapauteen (PL 9 §) ja oikeusturvaan (PL 21 §) rajaavat yhdessä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa lainsäätäjän harkintavaltaa.

EOA:n huomio kiinnittyy siihen, että jatkossa on mahdollista, että valtakunnan ja maakunnan lainsäädännössä on eroavaisuuksia. Tämä voi koskea esimerkiksi tahdosta riippumattomaan hoitoon määräämisen edellytyksiä. Tämän vuoksi olisi säädettävä siitä, miten sovellettava lainsäädäntö määräytyisi, jos potilas tai asiakas siirtyisi maakunnasta valtakunnan alueelle tai toisin päin, ja siitä, miten toimivaltainen viranomainen määräytyisi tilapäisen siirron tai kuljetuksen aikana.

Lainsäädäntövallan siirtäminen maakunnalle koskien hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen voi siten vaikuttaa myös yksilön oikeudelliseen asemaan, mikä olisi EOA:n mukaan tarpeen ottaa jatkovalmistelussa huomioon erityisesti säätämisyjärjestysperustelujen osalta. Sitä vastoin EOA ei näe ongelmia siinä, että rajoittamisessa noudatettavia menettelyjä ja toimivaltaisia viranomaisia sekä oikeusturvamenettelyjä koskeva lainsäädäntövalta kuuluisi maakunnalle.

Toimivaltaa ja menettelyä hallintoasioissa koskevasta ehdotuksesta EOA huomauttaa, että ehdotettu sääntelytapa (sopimusasetuksella) kuitenkin jättää avoimeksi sen, missä laajuudessa toimivalta on maakunnalla ja missä laajuudessa valtakunnalla. Tämä jää sen varaan, mitä yksimielisyyttä edellyttävässä sopimusasetuksessa myöhemmin säädetään.

EOA:n mukaan olisi perusteltua esityksen perusteluissa tuoda esille, että sopimusasetuksia koskevassa 32 §:ssä käytettyä käsitettä "valtakunnan viranomainen" ei ole itsehallintolain esitöissä määritelty ja selkeyden vuoksi todeta, kattaako se myös paikallis-hallinnon ja hyvinvointialueiden kaltaiset julkisoikeudelliset yhteisöt.

EOA pitää kannatettavana ehdotusta, jonka mukaan itsehallintolaissa säädettäisiin tiedonvaihdosta ja neuvotteluista valtioneuvoston ja maakunnan välillä koskien lakiesityksiä, jotka ovat erityisen tärkeitä maakunnalle tai valtakunnalle. Sama koskisi asetusesitysten valmistelua.

Valtioneuvoston oikeuskansleri (OKA) on lausunnossaan todennut, että kysymys maakunnan lainsäädäntövallan laajentamisesta on viime kädessä oikeuspoliittinen, ja sen ratkaiseminen kuuluu eduskunnalle ja maakuntapäiville.

OKA:n mukaan on selvää, että puuttumisessa henkilökohtaiseen vapauteen on kysymys erittäin perusoikeusherkästä alueesta; nimittäin esimerkiksi tahdonvastaiseen hoitoon määräämisestä taikka huostaanotoista. Varsinaisesti perusoikeudet katsottiin jo ennen nykyistä itsehallintolakiakin kuuluviksi valtakunnan lainsäädäntövaltaan (ks. HE 73/1990 vp, s. 15.; nykyisen itsehallintolain 27 §:n 2 k.).

OKA toteaa, että nyt esillä olevasta luonnoksesta välittyy vaikutelma siitä, että aiottu lainsäädäntövallan ja hallintovallan laajennus ei liity varsinaisesti itsehallinnon toteuttamiseen. Kysymys on sen sijaan siitä, että hallinnolliset uudistukset erityisesti terveydenhuollon alalla sekä aikanaan maakunnassa, että nyttemmin Manner-Suomessa ovat luoneet tilanteen, jossa luonnoksen mukaan Ahvenanmaan terveydenhuollossa ei ole nimenomaista oikeudellista perustaa puuttua hallinnollisesti henkilökohtaiseen vapauteen.

Näin ollen kysymys näyttää olevan siitä, millä lainsäädäntöteknisellä tavalla asia ratkaistaan. Ehdotettu tapa vaikuttaa OKA:n mukaan melko järeältä instrumentilta muutoksen tavoitteeseen nähden eli siihen, että kysymys on toimivaltaisen viranomaistahon määrittelemisestä.

Ehdotuksista 30 §:n 9 kohdaksi ja 24 kohdaksi OKA toteaa, että molemmissa kohdissa Ahvenanmaan viranomaisten toimivaltuudet kytkeytyisivät sekä lakiin että sopimusasetukseen. OKA kiinnittää huomiota siihen, että kohdat näyttävät välttämättä edellyttävän voimassa olevaa sopimusasetusta. Jos tällaista asetusta ei olisi voimassa jollakin hetkellä, jäisi epäselväksi se, mikä toimija hoitaa ao. tehtäviä Ahvenanmaalla. Itsehallintolain 32 §:n mukaan on kuitenkin mahdollista irtisanoa sopimus ja jää riippumaan valtakunnan ja maakunnan yhteistyöstä, syntykö uutta. Itsehallintolain 30 §:ssä kylläkin on jo vanhastaan saman kaltainen kytkentä sopimusasetukseen (3 kohdan mukaan maa-

kunnan viranomaiset osallistuvat väestönsuojeluun siten kuin sopimusasetuksella säädetään). OKA ei ole kuitenkaan vakuuttunut ehdotetun sääntelytavan onnistuneisuudesta nyt esillä olevissa perusoikeusherkissä yhteyksissä.

Ahvenanmaan valtuuskunta

Ahvenanmaan valtuuskunta on lausunnossaan yhtynyt mietinnön yleisosion sivulla 15 esitettyihin itsehallintolain muutoksen päälinjauksiin. Erityisesti valtuuskunta haluaa korostaa suhteellisen yleisluonteisten muotoilujen merkitystä siten, että valtakunnan tai Ahvenanmaan hallinnon uudistukset eivät johda tarpeeseen päivittää itsehallintolakia teknisluonteisista syistä. Ahvenanmaan valtuuskunta korostaa myös ajantasaisten laillisten perusteiden merkitystä viranomaisten toimivallan tueksi silloinkin, kun oikeustila sinänsä säilyy ennallaan.

Ahvenanmaan valtuuskunta toteaa, että ehdotus siitä, että maakunnan tartuntatauteja koskevan hallintotoimivallan laajuudesta ja terveydenhuollon valtakunnallisten tehtävien hoitamisesta säädeltäisiin tarkemmin sopimusasetuksella, tarjoaisi enemmän joustoa, mutta merkitsisi samalla sitä, että tämä hallintovalta olisi hallinnollis-oikeudellisesti heikompi pohjalla kuin jos se sisällytettäisiin itsehallintolakiin.

Valtuuskunta huomauttaa, että 30 §:n 9 ja 24 kohdan ehdotukset sisällyttää sopimusasetuksiin myös sellaisia valtakunnan tehtäviä, joita valtakunnassa hoitaa paikallishallinto, merkitsevät poikkeamista sopimusasetusten soveltamisalasta. Itsehallintolain 32 §:n 1 momentin mukaan maakunnan hallituksen suostumuksella voidaan valtakunnan hallinnolle kuuluvia tehtäviä asetuksella (sopimusasetus) siirtää määräajaksi tai toistaiseksi maakunnan viranomaiselle tai maakuntahallintoon kuuluvia tehtäviä siirtää valtakunnan viranomaiselle. Koska itsehallintolain 32 § ei tällä hetkellä kata paikallishallinnolle kuuluvien tehtävien siirtoa, tulisi mainittua pykälää valtuuskunnan mukaan muuttaa nimenomaan tällaisen siirtämisen mahdollistamiseksi, jotta mainitut säännökset olisivat sopusoinnussa keskenään.

Ahvenanmaan valtuuskunta ei näe esteitä lakiehdotuksen hyväksymiselle ehdotetussa muodossa.

Ministeriöt

Valtioneuvoston kanslia (VNK) on lausunnossaan ottanut kantaa mietintöön ja esitysluonnokseen ainoastaan siltä osin kuin ne koskevat vuorovaikutusta valtioneuvoston ja maakunnan hallituksen välillä lainvalmistelussa. VNK kannattaa ehdotettua uutta 28 a §:ää, jonka mukainen vuorovaikutus edistäisi sujuvaa lainvalmistelua sekä mahdollisten tulkintaongelmien etupainotteista tunnistamista ja ratkaisemista. Säännös heijastaisi VNK:n mukaan itsehallintolain vakiintunutta tulkintaa sekä Ahvenanmaa-strategian kirjausten henkeä.

Valtioneuvoston kanslia kiinnittää huomiota käsitteeseen ”maakunnalle erityisen tärkeä säädösehdotus”. Käsite on vakiintunut, mutta ei tarkkarajainen. Esitysluonnoksen perustelujen mukaan itsehallintolain 28 a §:n mukainen kynnys asettuisi suhteellisen korkealle. Avoin ja ennakoiva vuoropuhelu on olennaista myös siksi, että toisinaan voi olla haastavaa tunnistaa, mitkä säädökset osoittautuvat merkityksellisiksi Ahvenmaalla ja

millaisia vaikutuksia ehdotuksesta voi maakunnan alueella seurata. Ahvenanmaa-strategiassa esitetyt esimerkit maakunnalle erityisen tärkeistä säädösehdotuksista ovat hyödyllisiä. Niiden sisällyttämistä hallituksen esitykseen voisi harkita.

Uusi säännös kuvastaa VNK:n mukaan hyvän lainvalmistelutavan käytänteitä. Sen nimenomainen kirjaaminen itsehallintolakiin saattaa lisätä käännös- ja kielipalveluiden tarvetta, ja sillä voi olla taloudellinen vaikutus.

Valtioneuvoston kanslia kiinnittää lopuksi huomiota itsehallintolain ehdotetun 28 a §:n ja itsehallintolain 33 §:n väliseen suhteeseen. Suomenkielisessä säännöksessä käytetään käsitettä ”säädös” ja ehdotetussa 28 a §:ssä käsitteitä laki- tai asetusehdotus. Lain 33 §:ää ei ole tarkoitus muuttaa.

Ulkoministeriö (UM) on lausunnossaan tarkastellut sitä, että lakiehdotuksen mukaan hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen koskevat asiat Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvilla oikeudenoilla siirrettäisiin valtakunnan toimivallasta maakunnan toimivaltaan. Ulkoministeriö katsoo, että ehdotetulla lainsäädäntövallan siirtämisellä on merkittäviä perusoikeus- ja ihmisoikeusvaikutuksia. Ulkoministeriö esittää lisättäväksi esityksen lukuun 4.2 pääasiallisista vaikutuksista kattavan alaluvun esityksen perusoikeus- ja ihmisoikeusvaikutuksista. UM muistuttaa, että henkilökohtaiseen vapauteen puuttumista koskevat asiat kuuluvat usean ihmisoikeussopimuksen soveltamisalaan.

Esityksen vaikuttaessa merkittäväällä tavalla henkilön itsemääräämisoikeuteen ja useisiin muihin ihmisoikeuksiin ja perusvapauksiin ulkoministeriö pitää tärkeänä, että Ahvenanmaan maakunnan hallitus osallistuu näiltä osin ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon määräaikaistaportointiin ja vastaa maakunnan lainsäädäntövaltaan Ahvenanmaan itsehallintolain nojalla kuuluvien asioiden osalta sopimusvalvontaelinten esittämiin kysymyksiin.

Ulkoministeriö nostaa myös esiin, että Ahvenanmaan maakuntapäivät eivät ole hyväksyneet kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta sekä siihen liittyvää valinnasta pöytäkirjaa (SopS 7-8/1976). Vakiintuneen käytännön mukaisesti maakuntapäivien suostumusta on mahdollista pyytää myöskin jälkikäteen. Silloisen itsehallintolain mukaan lailla voimaansaatettavat valtiosopimukset olisi tullut saattaa maakuntapäivien hyväksyttäväksi, jos sopimus sisältää määräyksen, joka kuuluu Ahvenanmaan toimivaltaan.

Sisäministeriö on toimittanut asiassa lausuntonaan ministeriön poliisiosaston lausunnon. Ministeriön muilla osastoilla ei ollut lausuttavaa asiassa.

Perustuen Covid-pandemian kokemuksiin, sisäministeriö pitää tärkeänä, että sääntely on selkeää ja säännökset ovat sekä toimivaltaisille viranomaisille että rajoitusten kohteena oleville selviä. Ministeriöllä ei ole huomautettavaa ehdotuksen mukaisesta toimivallan jaon muutoksesta. Sisäministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota mietinnön liitteessä olevan hallituksen esityksen taloudellisten vaikutusten puuttumiseen. Luonnoksen mukaan lakiesityksen taloudellisten vaikutusten periaatteellisista lähtökohdista puuttuu yhteisymmärrys. Näin ollen toimivallan jaon muuttamisen taloudellisia vaikutuksia ei ole mietinnössä edellä kerrotulla perusteella arvioitu.

Valtiovarainministeriö (VM) toteaa lausunnossaan, että epäselvät toimivallan jaon kirjaukset teettävät työtä, koska tilannetta joudutaan selvittämään käytännön toimeenpanossa. Epäselvyyttä on valtiovarainministeriön mukaan liittynyt hallinnolliseen puuttumiseen henkilökohtaiseen vapauteen sosiaali- ja terveydenhuollossa Ahvenanmaan maakunnassa, ja valtiovarainministeriö pitää lakiluonnoksen tähän liittyviä ehdotuksia kannatettavina näiden selkeyttäessä nykytilannetta.

Valtiovarainministeriö kannattaa ehdotusta uuden 28 a §:n lisäämisestä Ahvenanmaan itsehallintolakiin pienin varaumin siitä, miten ”erityisen tärkeä lainsäädäntö” tullaan käytännössä määrittämään. Tarkennettavaa saattaa liittyä mietinnössä s. 30-31 esitettyihin esimerkkeihin siitä, miten määritellään ”erityisen tärkeä” Ahvenanmaan maakunnan kannalta. Esimerkkiluettelosta nousee esiin (s. 31 yläreuna) kohta ”lakiesityksen vaikutuksia Ahvenanmaalla täytyy selvittää edelleen tai ne eroavat vaikutuksista valtakunnassa”. Valtiovarainministeriön käsityksen mukaan tämä kriteeri on toimiva, jos se liittyy muihin mainittuihin esimerkkikohtiin. Itsenäisenä kriteerinä se saattaa VM:n mukaan kuulemiseen ja neuvotteluun kaiken lainsäädännön, koska lisäselvittämistarvetta käytetään matalalla kynnyksellä.

Hallituksen esitysluonnoksen s. 30 todetaan, että valtioneuvostossa valmistellut lakiesitykset ovat erityisen tärkeitä Ahvenanmaalle esimerkiksi silloin, kun valtakunnan lain määrä tulla osittain voimaan myös Ahvenanmaalla ja maakunnalla on toimivalta osialueella, joka sisältyy lainsäädäntöesitykseen tai johon lainsäädäntöesitys vaikuttaa (esimerkiksi elinkeinotoiminta, terveydenhuolto, kunnallisvero, yleinen järjestys ja turvallisuus). Valtiovarainministeriö toteaa, että itsehallintolain 18 §:n 5 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakunnalle tulosta perittävää lisäveroa ja tilapäistä ylimääräistä tuloveroa sekä elinkeino- ja huviveroja, maakunnalle perittävien maksujen perusteita, sekä kunnalle tulevaa veroa. Näin ollen valtakunnan lailla ei ole mahdollista säätää maakunnan kunnille tulevasta kunnallisverosta. Valtiovarainministeriö katsoo, että maininta kunnallisverosta tulee poistaa esitysluonnoksen säännöskohtaisista perusteluista.

Taloudellisten vaikutusten näkökulmasta valtiovarainministeriö katsoo, että hyvinvointialueuudistus ei ole tuonut Ahvenanmaalla esiin sellaisia uusia tehtäviä, joita ei olisi jo huomioitu maakunnan tasoitusjärjestelmässä. Esimerkiksi tartuntatautien hoitoon liittyvien tehtävien osalta ei tulisi VM:n mukaan liittää säännöksiä tehtävien korvaamisesta, koska hyvinvointialueuudistus ei ole tuonut Ahvenanmaalla uusia tehtäviä tartuntatautien torjunnassa.

Kustannusten jakautumisen osalta valtiovarainministeriö nostaa esiin Ahvenanmaan valtuuskunnan hyvinvointialueiden perustamiseen ja siihen liittyviin lakiuudistuksiin antamat lausunnot: Nr 18/21 ja 45/22 sekä PeVL 18/2022 vp. Ahvenanmaan valtuuskunnan näkemys kustannusten jakautumisesta on, että kulut sisältyvät tasoitusperusteeseen siten kuin niistä sovittiin nykyisen itsehallintolain tullessa voimaan 1.1.1993. Valtiovarainministeriö yhtyy Ahvenanmaan valtuuskunnan näkemykseen ja toteaa, että tämän tulkinnan muuttaminen olisi erittäin ongelmallista toimivan tasoitusjärjestelmän ylläpitämisen näkökulmasta. Kun itsehallintolaki tuli voimaan 1.1.1993, valtakunnan lainsäädäntövallan alaan kuuluvien sellaisten tehtävien kustannukset, joista Ahvenanmaan maakunta huolehtii, sisällytettiin tasoitusperusteeseen. Näin ollen myös tartuntatautien torjunnasta aiheutuvat kustannukset on otettu huomioon maakunnan tasoitusjärjestelmässä. Valtiovarainministeriö toteaa, että kustannusten kompensoiminen kahteen kertaan ei ole hyväksyttävissä.

Valtiovarainministeriö huomauttaa myös, että maakunnan talousjärjestelmä on rakennettu siten, että se normaalioloissa vuosittain kasvavien budjetti- ja verotulojen kautta osaltaan huomioi itsehallinnon kasvavat menot. Maakunnan rahoitusasemaa vahvistettiin itsehallintolain muutoksella vuonna 2021 (HE 320/2018 vp ja HE 19/2020 vp), jolloin taustalla olivat osittain myös hyvinvointialueuudistuksesta aiheutuvat epäsuorat vaikutukset maakunnassa. Uuden tasoitusjärjestelmän mitoituksessa on varmistettu, että Ahvenanmaan maakunta pystyy suoriutumaan tehtävistään. Tämä on otettu huomioon maakunnan perusrahoituksen korotuksessa. Vanha verohyvitysjärjestelmä on korvattu uudella verotasoitusjärjestelmällä. Lisäksi Ahvenanmaan suhteellinen väestönkehitys otetaan huomioon uudessa talousjärjestelmässä. Näiden talousjärjestelmään liittyvien muutosten ja tasoitusperusteen korottamisen 0,45 prosentista 0,47 prosenttiin arviointiin lisäävän valtion talousarvion menoja (ja vastaavasti itsehallinnon tuloja) noin 14,4 miljoonalla eurolla vuoden 2021 tasolla siihen tilanteeseen nähden, jossa näitä muutoksia ei olisi tehty.

Valtiovarainministeriö pitää myös tärkeänä periaatteena itsehallinnon rahoitusjärjestelmän yleiskatteellisuutta tasoituksen ja verotasoituksen kautta ja näkee lukuisten sopimusasetusten hankaloittavan yleiskatteellisuusperiaatetta sekä lisäävän merkittävästi hallinnollista työtä.

Maa- ja metsätalousministeriö

Taloudellisten vaikutusten osalta maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että hallituksen esitysluonnoksen mukaan itsehallintolain 30 §:ssä mainitut tehtävät kuten kotieläinten tarttuvien tautien torjunta sisältyvät ns. tasoitusperusteisiin eli ne on otettu huomioon valtion Ahvenanmaan maakunnalle maksaman korvauksen laskennassa. Ministeriön näkemyksen mukaan sopimusasetusmalliin siirtymisen ei lähtökohtaisesti pitäisi muuttaa tätä lähtökohtaa, eikä itsehallintolain muutoksella siten kotieläinten tarttuvien tautien osalta arvioida olevan suoria vaikutuksia valtakunnan ja Ahvenanmaan maakunnan väliseen kustannustenjakoon.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, ettei sillä ole sinänsä huomautettavaa hallituksen esitysluonnokseen sisältyvien pykäläehdotusten osalta. Maa- ja metsätalousministeriö voi myös lähtökohtaisesti hyväksyä kotieläinten tarttuvien tautien osalta saavutetun kompromissiratkaisun. Maa- ja metsätalousministeriön näkemyksen mukaan on kuitenkin olennaista, että tarvittavat sopimusasetukset valmistellaan itsehallintolain muutoksen rinnalla siten, että lakiehdotuksen hyväksymisen yhteydessä on selkeä käsitys siitä, mihin kumpikin osapuoli on valmis jatkossa sitoutumaan. Kompromissiratkaisun hyväksymisen edellytyksenä on siten kuitenkin, että sopimusasetusten valmistelu toteutetaan siten, että niiden sisältö on pääosin selvillä ennen lakiehdotuksen hyväksymistä. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa lisäksi, että ministeriön hallinnonalan kotieläinten tarttuviin tauteihin liittyvien tehtävien osalta ehdotettu muutos ei lisäisi, vaan joiltakin osin rajaisi maakunnan hoitamaa tehtäväkokonaisuutta, eikä valtion lisärahoitukselle nähdä sen vuoksi olevan perusteita.

Liikenne- ja viestintäministeriö (LVM) on lausunnossaan kannattanut ehdotettua uutta 28 a §:ää. Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tärkeänä sitä, että ehdotuksessa on kyse nimenomaan kuulemisesta Ahvenanmaalle erityisen tärkeissä lainsäädäntöasioissa. Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan on perusteltua, että näissä Ahvenanmaalle erityisen tärkeissä asioissa on ilmoitettava asian vireillä olemisesta maakunnan hallitukselle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja neuvoteltava tarvittaessa. Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan on myös tärkeää, että virallisen lausunnon pyytäminen olisi

edelleen sidottu vain Ahvenanmaalle erityisen tärkeisiin asioihin, koska siihen liittyy velvoite kääntää koko materiaali ruotsiksi jo lausunтовaiheen aikana.

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) osallistui Ahvenanmaa-työryhmän työskentelyyn. Työryhmä ei voinut jättää yksimielistä esitystä. Kuten työryhmän mietinnöstä ilmenee, sosiaali- ja terveysministeriö kannatti pitkälti erilaisia ratkaisuja kuin ne, joiden mukaisesti työryhmän ehdotus laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamiseksi laadittiin. Työryhmä ei myöskään päässyt yksimielisyyteen itsehallintolain muuttamista koskevan hallituksen esityksen taloudellisista vaikutuksista.

Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy mietinnön arvioon, että itsehallintolakia on muutettava siten, että itsehallintoviranomaisille turvataan selkeät toimivaltuudet valtakunnallisten terveydenhuollon tehtäviensä hoitamiseksi Ahvenanmaalla.

Itsehallintolain monia perussäännöksiä ehdotetaan täydennettäväksi sopimusasetuksilla. Sosiaali- ja terveysministeriö ei pidä sopimusasetusta soveltuvana tapana säätää toimivaltuuksista kaikissa esityksen tarkoittamissa asioissa. Jatkovalmistelussa olisi sosiaali- ja terveysministeriön mukaan syytä tarkastella sitä, millaisia vaikutuksia sopimusasetusten mahdollisella laajenevalla käytöllä voisi olla.

Liittyen 18 §:n (maakunnan lainsäädäntövalta) ja 27 §:n (valtakunnan lainsäädäntövalta) ehdotettuihin muutoksiin koskien hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että esitysluonnoksessa tarkoitettua hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen koskevassa sääntelyssä ei ole kyse hallintotehtävän antamista koskevasta sääntelystä, vaan tehtävän hoitamisessa noudatettavasta menettelysääntelystä. Tällaista valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvaa menettelysääntelyä tulee ministeriön näkemyksen mukaan soveltaa Ahvenanmaalla siinä viranomaisessa, joka maakuntalainsäädännön nojalla hoitaa sille alalle kuuluvia tehtäviä, joissa hallinnollista puuttumista on tarpeen käyttää. Kyseiset hallintotehtävät on annettu maakunnan lainsäädäntövallan puitteissa maakunnan viranomaiselle.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että sääntelyn suhteita ja toimivaltuuksia on tärkeää selventää tältä osin ja sinänsä lakiteknisesti ratkaisu, jossa viranomaisten toimivaltuuksia selkeytetään muuttamalla itsehallintolakia, on selkeä. Hallinnollisessa puuttumisessa henkilökohtaiseen vapauteen ei kuitenkaan sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan ole kyse erillisestä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaistehtävästä, jonka vastuuviranomaisesta maakunnassa voisi säätää valtakunnan laissa taikka antaa tehtävä sopimusasetuksella maakunnalle.

Sosiaali- ja terveysministeriö suhtautuu myös varauksella ehdotukseen, jonka mukaan hallinnollista puuttumista koskeva lainsäädäntö siirrettäisiin kokonaisuudessaan maakunnan lainsäädäntövaltaan ilman perusteellista perus- ja ihmisoikeuksien vaikutusten arviointia.

Sosiaali- ja terveysministeriö panee myös merkille, että työryhmän mietinnössä hallinnollinen puuttuminen henkilökohtaiseen vapauteen rinnastetaan joissain kohdissa paitsi teon rangaistavaksi säätämiseen ja rangaistuksen määrään, myös hallinnollisiin pakkokeinoihin. Sosiaali- ja terveysministeriö ei pidä vastaavaa rinnastamista tarkoituksenmukaisena.

Sosiaali- ja terveysministeriö tukee ehdotusta, jonka mukaan hallinnollinen puuttuminen henkilökohtaiseen vapauteen ihmisten tarttuvien tautien torjunnassa jäisi ehdotuksen seurauksena valtakunnan nykyisen lainsäädäntövallan piiriin. Asiasta tulisi kuitenkin STM:n mukaan säätää itsehallintolaissa, ei sopimusasetuksella.

Sosiaali- ja terveysministeriö tukee ehdotusta uudesta 28 a §:stä, koska on hyvä painottaa tietojenvaihdon ja lainvalmistelun yhteydessä käytävien neuvottelujen tärkeyttä. Uusi säännös nostaa esiin sen, että lakien lisäksi myös asetukset voivat olla tärkeitä. Sosiaali- ja terveysministeriö huomauttaa kuitenkin siitä, että säännöksellä ei voida laajentaa nykyisestä niin sanottua virallista kuulemistä, joka tarkoittaa esimerkiksi sitä, että koko esitys käännetään ruotsiksi jo lausuntoja pyydettyä. Työryhmän esityksessäkin todetaan, ettei ole tarkoituksenmukaista lähettää kaikkia lakiesityksiä lausunkierrokselle maakunnan hallitukselle. Asiassa on otettava huomioon muun muassa se, että valtioneuvoston kanslian käännöspalvelun resurssit ovat rajallisia eikä esityksiä ole mahdollista kääntää lausuntovaiheessa kokonaisuudessaan kuin vain niissä tapauksissa, jotka on määritelty käännöspalvelujen käyttöä koskevissa valtioneuvoston kanslian määräyksissä.

Ehdotuksen mukaan 30 §:n 8 kohdan viittaus tietoihin myrkkujen valmistamisesta ja käytöstä poistettaisiin ja toimivallan jako hallintoasioissa perustuisi sopimusasetukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö tukee 30 §:n 8 kohdan muuttamista sekä sopimusasetusta. Jatkovalmistelussa on STM:n mukaan huomattava, että 27 §:n 30 kohtaa tulee myös ”myrky” –termin käytön osalta korjata ja terminologia uudistaa. Voimassa olevassa lainkohdassa puhutaan myrkkujen valmistamisesta ja niiden käyttötarkoituksen vahvistamisesta. Työryhmä käsitteli uutta sanamuotoa, mutta esityksestä kyseinen muutos vaikuttaisi jääneen pois.

STM toteaa, että ehdotettavan uuden 30 §:n 9 kohdan mukaan Ahvenanmaan maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa säädetty viranomainen olisi sopimusasetuksen mukaisessa laajuudessa toimivaltainen huolehtimaan Ahvenanmaalla taudintorjunnan suunnittelusta, ohjauksesta tai valvonnasta tai tautien torjuntaan liittyvistä tehtävistä, jotka ihmisten tarttuvia tauteja koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnan viranomaiselle tai paikallishallinnolle. Se, että valtakunnassa viranomaistehtäviä siirretään yhdeltä valtakunnan viranomaiselta toiselle, ei saisi tuoda mukanaan tarvetta jatkossa muuttaa itsehallintolakia. Siksi termin ”paikallishallinto” käyttäminen itsehallintolaissa on sinänsä kannatettavaa.

Ehdotuksen mukaan maakunnan toimivalta hallintoasioissa tarttuvien tautien torjuntaa koskevan valtakunnan lainsäädännön mukaan ei enää nimenomaisesti kävisi ilmi itsehallintolaista. Sen sijaan nykyisestä tehtävänjaosta maakunnan ja valtakunnan välillä ihmisten tarttuvien tautien torjunnassa, sellaisena kuin miksi se on ajan myötä kehittynyt, säädettäisiin tarkemmin sopimusasetuksella. Ehdotuksen mukaan kyseessä olisi nykytilanteessa kaksi sopimusasetusta. Sosiaali- ja terveysministeriö ei pidä kannatettavana ehdotettua lisäystä koskien sopimusasetuksia. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemys on edelleen, että paras lainsäädäntötekniinen ratkaisu on, että maakunnan toimivaltuudet ja tehtävät ilmenevät itsehallintolain 30 §:n nimenomaisista säännöksistä.

Järjestelmän jatkuvuus ja vakaus erityisesti perusoikeuksien turvaamisen alaan liittyvien valtakunnan tehtävien hoitamisessa edellyttävät STM:n mukaan, että maakunnan ja valtakunnan viranomaisten hallintovaltuuksia koskeva rajanveto tehdään edelleen itsehallintolaissa. Esimerkiksi sopimusasetuksen irtisanomiseen liittyy monia haasteita, mikä

käytännössä voi vaarantaa tarttuvien tautien tehokkaan torjunnan. STM huomauttaa myös, että ihmisten tarttuvien tautien seuraukset voivat olla vakavia yksilöille ja suurelle osalle väestöstä, ja niillä on vaikutuksia yhteiskuntaan muillakin osa-alueilla kuin sosiaali- ja terveyssektorilla.

STM kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun sanamuodon mukaan myös sosiaali- ja terveysministeriön tehtäviä voitaisiin siirtää maakunnan viranomaisten hoidettavaksi. Tämä on STM:n mukaan kuitenkin mahdotonta. Ministeriölle kuuluu tartuntatautilain 7 §:n mukaan tartuntatautien torjunnan yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta. Ministeriö vastaa valtakunnallisesta terveydenhuollon häiriötilanteisiin tai niiden uhkaan varautumisesta ja näiden tilanteiden johtamisesta. Myös nykyisessä laissa puhutaan, varmaankin aivan epähuomiossa valtakunnan viranomaisista ilman, että ministeriöt olisi rajattu tämän ulkopuolelle. Tällainen rajaus olisi STM:n mukaan tehtävä 30 §:n 9 kohtaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön tartuntatautilaissa tarkoitettu suunnittelu-, ohjaus- ja valvontavalta ulottuu koko valtion alueelle. Tämän toimivallan osalta ei STM:n mukaan voida tehdä Ahvenanmaan osalta poikkeuksia. Kun kyse on esimerkiksi laajasti valtakunnassa levinneen tartuntataudin hoidosta, sosiaali- ja terveysministeriöllä tulee olla käytössään keinot hallita tilannetta koko maan laajuisesti. Myös epidemioihin ja pandemioiden varautumisen tulee olla yhtenäisesti ohjattua koko maassa. Pitää olla varmuus siitä, että koko Suomessa tartuntatautien torjuntatyö toimii sujuvasti ja viivytyksittä yhtenäisesti tartuntatautilain mukaisesti, myös pandemiatilanteissa ja koko väestön osalta yhdenvertaisesti. STM huomauttaa, että myös WHO:n Kansainvälinen terveysjärjestö (2005, IHR) sekä EU-asetus rajat ylittävistä vakavista terveysuhista (EU/2022/2371) edellyttävät mahdollisimman nopeaa ja yhtenäistä toimintaa WHO- ja EU- jäsenmailta.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että asiaan ei tule kytkeä säännöksiä tehtävien korvaamisesta, koska hyvinvointialueuudistus ei ole johtanut Ahvenanmaalla uusiin tehtäviin tartuntatautien torjuntatyössä. Lähtökohtaisesti tarttuvien tautien torjunnasta aiheutuvat kustannukset on otettu huomioon maakunnan tasoitusjärjestelmässä.

Luonnoksessa ehdotetaan, että tehtäväjako maakunnan ja valtakunnan välillä kävisi tarkemmin ilmi sopimusasetuksesta. Niitä valtakunnan tehtäviä, joita tässä tarkoitetaan, olisivat esimerkiksi raskauden keskeyttäminen, keinohedelmöitys, oikeuslääketieteelliset tutkimukset, kuolinsyyn tutkimus sekä kuoleman toteaminen. STM esittää, että vähintään perusteluihin, mielellään lakitekstiin, tulisi sisältyä tarkemmin eriteltynä se, mitä tehtäviä tarkoitetaan, koska tavoite on säätää tehtävistä täsmällisesti ja kattavasti. Lisäksi perusteluissa todetaan, että säännös koskisi myös maakunnan sellaisten terveydenhuollon valtakunnan tehtävien hoitamista, joista valtakunnassa huolehtivat valtakunnan viranomaiset. Edelleen todetaan, että tällä hetkellä valtakunnan viranomaisilla ei ole sellaisia tehtäviä, mutta ei voida kuitenkaan poissulkea sitä, etteikö valtakunnan lainsäädännössä voisi tapahtua tällaisia muutoksia tulevaisuudessa. Tällaista sääntelyä, joka saa sisältönsä mahdollisten tulevaisuuden tapahtumien myötä ei STM:n mukaan voi pitää hyvänä, koska sääntelyn vaikutuksia ei voida tässä vaiheessa millään tavoin arvioida.

Sopimusasetusten käyttöä on perusteltu esimerkiksi sillä, että niitä voitaisiin muuttaa joustavammin kuin itsehallintolakia. STM huomauttaa, että voisi kuitenkin syntyä vaikeita tilanteita, jos toinen osapuoli irtisanoisi sopimusasetuksen, mutta uudesta ei pääs-

täisi yhteisymmärrykseen. Lainsäädännön pysyvyys ja vakaus erityisesti perusoikeuksien turvaamiseen liittyvissä asioissa edellyttää, että maakunnan ja valtakunnan viranomaisten toimivaltuuksia koskeva rajanveto tehdään itsehallintolaissa.

Jatkovalmistelussa pitäisi STM:n mukaan korjata itsehallintolaista se lain tulkintaa haittaava seikka, että osaa lainsäädäntövallostaa seuraa selkeästi myös hallinto- ja toimivalta, mutta osa valtakunnan lainsäädäntövaltaan jätetyistä asioista on mitä ilmeisimmin tarkoitettu vain ohjaamaan maakunnan viranomaisten toimintaa samalla tavalla kuin valtakunnassa toimivien viranomaisten toimintaa. Ei voi olla tarkoituksenmukainen lähtökohta, että jokaisen valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvan asian osalta tehtäviä myös ensisijaisesti ja konkreettisesti hoitaisi valtion viranomainen, nimenomaan siitä syystä, että tehtävä kuuluu kiinteästi osaksi maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvaa tehtäväkokonaisuutta. Asia tulisi STM:n mukaan selkeyttää itsehallintolaissa.

Taloudellisten vaikutusten osalta sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että hyvinvointialueuudistus ei ole johtanut Ahvenanmaalla sellaisiin uusiin tehtäviin, joita ei jo olisi otettu huomioon maakunnan tasoitusjärjestelmässä.

Puolustusministeriöllä, työ- ja elinkeinoministeriöllä ja opetus- ja kulttuuriministeriöllä ei ollut lausuttavaa. Ympäristöministeriö ei antanut lausuntoa.

Valtion viranomaiset

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) on lausunnossaan pitänyt ehdotuksen tavoitteita hyvinä. Itsemääräämisoikeutta koskevan lainsäädännön siirtämisen osalta Valvira huomauttaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon itsemääräämisoikeuksien rajoituksia koskee lukuisa määrä erilaisia säädöksiä, jotka rajoittavat näiden rajoitusten laatua, määrää ja kestoa. Esimerkiksi mielenterveyslain mukainen tahdonvastainen hoito voi olla kestoaltaan korkeintaan kolme kuukautta kerrallaan, lastensuojelulain mukainen yhteydenpidon rajoitus voimassa korkeintaan yhden vuoden kerrallaan ja niin edelleen. Vaikka isossa kuvassa esitys on hyvä, haasteet piilevät Valviran mukaan siinä, että kyse on erittäin yksityiskohtaisesta lainsäädännöstä, joka siirretään maakunnan hallituksen lainsäädäntövaltaan. Kansalaisten yhdenvertaisuuden ja ihmisten oikeusturvan kannalta olisi Valviran mukaan tärkeää, että rajoituksia koskevat säädökset olisivat koko valtakunnan alueella samanlaiset.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) on lausunnossaan pitänyt Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n 8 kohdan päivittämistä tarpeellisenä mietinnössä esitetyin perustein. Kemikaalilainsäädännössä käytetty terminologia on muuttunut, eikä viittaus myrkkujen valmistamista ja käyttöä koskevaan lainsäädäntöön ja siihen liittyviin tehtäviin ole enää ajan tasalla.

Myrkkyyden viitataan Tukesin lausunnon mukaan nykyisessä kemikaalilainsäädännössä (CLP-asetus (EY) N:o 1272/2008) ainoastaan yksittäisiin vaaraluokkiin kuuluvien ihmisten terveydelle vaarallisten kemikaalien osalta ja nykyinen kemikaalilainsäädäntö kattaa kaikki aineet ja seokset. Tukes huomauttaa, että muistion sivuilla 15 olevan viittauksen mukaisesti olisi myös itsehallintolain 27 §:n 30 kohta tarkistamisen tarpeessa. Tähän

pykälän kohtaan ei kuitenkaan ehdoteta muutosta ja epäselväksi jää, onko tarkoitus ollut ehdottaa myös kyseisen pykälän poistamista, muuttamista vai säilyttämistä nykyisellään.

Yleisesti Tukes kannattaa muistiossa ehdotettua toimintamallia, jossa kasvinsuojeluaineita, biosidejä ja muita kemikaaleja koskevien viranomaistehtävien hoitamisesta (ml. markkinavalvonta) Ahvenanmaan ja valtakunnan kesken sovitaan lakimuutoksen jälkeen riittävän yksityiskohtaisesti ja mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla itsehallintolain 32 §:n mukaisilla sopimusasetuksilla siten, että sovittuja käytäntöjä on helppo muuttaa sääntelyn muuttuessa, vastaavasti kuin tällä hetkellä voimassa olevassa kasvinsuojeluaineiden hyväksymistä koskevassa sopimusasetuksessa (628/2012) on tehty.

Ruokavirasto on lausunnossaan kommentoinut itsehallintolain 30 §:n 9 kohtaa koskevaa ehdotusta kotieläinten tarttuvien tautien kannalta. Ruokavirasto kannattaa työryhmään kuuluvien valtakunnan edustajien näkemystä, että maakunnan viranomaisten hallintovaltuuksia koskeva rajanveto tehtäisiin edelleen itsehallintolaissa. Ruokavirasto pitää tarkoituksenmukaisena, että lähtökohtaisesti tehtävistä huolehtii edelleen maakunnassa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen. Ruokavirasto katsoo myös, että säännöksessä tulee kotieläinten lisäksi mainita luonnonvaraiset eläimet, koska eläintautilainsäädäntö koskee tietyiltä osin myös luonnon eläimiä.

Ruokavirasto huomauttaa, että toisin kuin voimassa olevassa säännöksessä, ehdotuksessa on eritelty tehtävät. Kyse olisi taudintorjunnan suunnitteluun, ohjaukseen tai valvontaan taikka tautien torjuntaan liittyvistä tehtävistä. Ruokaviraston näkemyksen mukaan tehtävät on ehdotuksessa rajattu liian ahtaasti. Erittelystä näyttää jäävän pois esimerkiksi eläintautien seurantaan liittyviä tehtäviä, kuten näytteenotto. Tehtävät pitää Ruokaviraston mukaan joko eritellä vielä tarkemmin tai lisätä maininta alueellisella tai paikallistasolla toimeenpantavista eläintautien torjuntaa koskevan lainsäädännön mukaisista tehtävistä yleisemmällä tasolla.

Ruokavirasto esittää huolensa esitetystä mallista, jossa tehtävät lähtökohtaisesti kuuluvat valtion viranomaiselle, jollei niistä erikseen sovita sopimusasetuksella. Eläintautien torjuntaa koskeva lainsäädäntö kansallisella ja EU-tasolla on laajaa ja sisältää useita eriasteisia säädöksiä. Eläintautien torjuntaan liittyy laajasti ottaen myös useiden sitä sivuavien toimialojen, kuten sivutuotealan, viranomaistoimia, joiden häiriötön hoitaminen myös Ahvenanmaalla on pystyttävä varmistamaan kaikissa tilanteissa.

Ruokaviraston mukaan yksityiskohtaiseen sääntelyyn sopimusasetuksella sisältyy riski siitä, että jokin viranomaisen vastuulla oleva tehtävä vahingossa jää valtion viranomaisen vastuulle, jolloin Ahvenanmaan viranomaisen toimivalta ei riitä yksiselitteisesti kattamaan kaikkia eläintautien torjuntaan tarvittavia toimenpiteitä Ahvenanmaalla. Vakavien eläintautien esiintyminen ja niiden torjunta edellyttää nopeita ja tehokkaita viranomaistoimia, joiden laillisuusperustan kyseenalaistaminen voi jopa vakavasti haitata tai hidastaa eläintaudin torjuntaa, ja aiheuttaa siten vaaran eläintaudin leviämisestä tai sen aiheuttamien vahinkojen kasvusta. Ruokavirasto katsoo sen vuoksi, että yleinen vastuu kaikista alueellisen ja paikallisen viranomaisen toimista eläintautien torjumiseksi tulisi olla Ahvenanmaan viranomaisilla.

Ahvenanmaan maakunnan hallituksen kannanotto

Ahvenanmaan maakunnan hallitus on antanut oikeusministeriölle kannanottonsa Ahvenanmaan työryhmän ehdotukseen 21.3.2024. Kannat on muodostettu yhdessä maakuntapäivien itsehallintopoliittisen lautakunnan kanssa.

Maakunnan hallitus suhtautuu myönteisesti ehdotukseen siirtää hallinnollista puuttamista henkilökohtaiseen vapauteen koskeva terveydenhuolto ja sosiaalihuolto koskeva lainsäädäntövalta valtakunnalta Ahvenanmaan maakunnalle. Maakunnan hallitus kannattaa esitystä edellyttäen, että tasoitusperustetta tarkistetaan samalla oikeudenalasta itsehallinnolle aiheutuvien menojen rahoittamiseksi.

Maakunnan hallitus voi kannanottonsa mukaan hyväksyä kompromissin, jossa itsehallintolain 30 §:n 9 kohtaa muutetaan siten, että nykyisestä tehtävänjaosta maakunnan ja valtakunnan välillä tartuntatautien torjunnan alalla säädetään tarkemmin sopimusasetuksella. Maakunnan hallitus huomauttaa, että tämä edellyttää osapuolten sopivan sopimusasetusten sanamuodoista, mukaan lukien sopimus tehtävien kustannuksista.

Maakunnan hallitus kannattaa ehdotusta koskien myrkkujen valmistamista ja käyttöä, joka nähdään lähinnä teknisenä.

Maakunnan hallitus katsoo kannanotossaan, että nykyisessä itsehallintolaissa ei ole järjestelmää tai rakennetta sille, miten itsehallintoviranomaiset ja Ahvenanmaan kunnat saavat muiden Suomen toimijoiden tavoin korvauksen valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvista olemassa olevista, muuttuneista ja uusista tehtävistä. Maakunnan hallitus korostaa, että on erittäin tärkeää, että taloudelliset vaikutukset Ahvenanmaalle valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvissa asioissa selvitetään uuden itsehallintolain valmistelun ja valtakunnan lainsäädännön valmistelun yhteydessä.

Lopuksi maakunnan hallitus korostaa rahoituskysymysten ratkaisemisen tärkeyttä, jotta Ahvenanmaan maakuntapäivät voi hyväksyä ehdotuksen itsehallintolain muuttamisesta. Maakunnan hallitus pitää myös tärkeänä, ettei sopimusasetus-instrumentin perusrakennetta muuteta.